

Бесіда

ZARZĄD GŁÓWNY
STOWARZYSZENIA ŁEMKÓW

* * *

ГОЛОВНИЙ ЗАРЯД
СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

ЛЕМКІВСЬКИЙ ДВОМІСЯЧНИК * РІК ІХ Нр 1 (34), СІЧЕН - ЛЮТИЙ 1997 * КРЕНИЦЯ - ЛІГНИЦЯ

ЧЕТВЕРТЫ СТРИЧЫ З ЛЕМКІВСКОМ КУЛЬТУРОМ В ҐОЖОВІ

Юж три роки з ряду в Ґожові сьпівали і грали по лемківскы. 24 листопада минулого рока заграли і засьпівали ішы раз. Пред годином четвертом репрезентацийна сая міста - сая Театру Ю.Остервы выполнила ся по береги. Хоц в екшости были то Лемкы і люде так ци інакше звязаны з Лемками і лемківском культуром, то здає ся мі же мало хто сподівал ся так шырокой і ріжnorodной презентації. І же так долго посидит в небарз выгідных, на долший час, сіджынях...

Організаторы каждой циклічной імпрезы перше ци пізнійше стают пред зьвіданьом: што зробити і кого запросити, жебы ся не повтаряти, жебы іх імпреза жыла, розвивала ся, а обзираючи з охотом пришли наступний раз. Выдавало бы ся, же Лемків недуже, а юж тых котры могли бы дашто вказати цілком мало. Як ся вказало не є так жлі. През ґожовску сцену превинула ся бодай десятка груп - выконавців. Были знаны і незнаны, старшы і молодшы і цілком молоды, солісты і ансамблі. Хоц головній части *Стріч* не товарищыли, як інчыма роками, імпрезы товарищучы, то таке богацтво музичных форм одночасні, ту ся може дакому наражу, чути было перший раз. Выступили: ансамблі *Кычера* з Лігници, *Черемшина* з Черемхы, *Поточок* з околиц Любіна, *Лемковина*, не тотя велька, з ґір. лем маленька, зо Стобна недалеко Пілы, хор *Схоля* і середовисковий хор зо Стшелєц Краєньскых, дует *Музыканты* з Познаня, Аґнешка Коробчак з Вроцлава і ансамбль *Хвиліна*, як все - ґазда імпрезы, того рока в товаристві джазового музыка Марка Казаны. З той группы в Ґожові сут барз бобрі знаны *Кычера*, хор *Схоля* но і ґаздове (бо не маот жадной ґаздыні) - *Хвиліна*. Вшыткы інчы были в нас перший раз.

Черемшина то група з кругу мдного гнеска фольку. Сьпівают і грают в ній молоды люде з Черемхы і околиц. Сьпівают пісні в своїм місцевым діалекті, а сут то пісні знаны ріжnym східнім Славянам, як *Несе Галя воду*, *Ой чорна я си чорна ци Цыганочка*. А грают на цимбалах, ґитарі, бубни, акордеоні і інчых інструментах. Выступували юж дуже раз на меньшых і векшых імпрезах і фестиwалях. Барз для них важна была участ в фестиwалу *Europa bez granic* в Лігници і *Euro-folku* в Плоцку в 1996 році. Ансамбль награл тыж касету. Выконаны в скорым темпі, в інтересуючых аранжациях, сьпіванкы, барз ся подабали. *Черемшина* мусіла бисувати. Фольк-групы повинны ся все появляти - такы голосы чути было на перерві. Жаль лем, што лемківске сьпіваня на таку нуту, интересує наразі не-Лемків. Вшыткы преці добрі памятаме *Худобу*, *Верховину*, ци *Оркестру Сьвятого Миколая*.

(продолжыня на сторони 8)

ШТЕФАН СУХЫЙ

Зимушній ліс

В буковым готичным храмі
береза замерзла
Сама, як і ты сам,
З душой істраченою
В смутній білій хмарі.
Хор буків дудлавых
тримле молебєн
за Андрийом зелєным,
што з літом одплавал.
На шлїды зьвірів позєраш
і сам себе шлїдиш.
А памяташ же-с си вірил,
але уж не віриш.
Білы вітры біле просо жнут
і вяжут го до білых поверєсел
Зачний як стром,
од зимушніх жнив!
Час уже ти сам
уроджай принесе.

„ЛЕМКОВИНА” ЗАПОЧАТКУВАЛА ІМПРЕЗУ „ПОЗНАЄМЕ КУЛЬТУРУ СЛАВЯН”

Назвиско Сандович єст добрі, аж і барз добрі знанє Лемкам. Істория мученической смерти першого Лемка якого Церков проголосила сьвятим - Отця Максима, переказувана єст з поколіня на поколіня. Його сын, тіж Максим, вроджений в ляґрі Талєргоф нюс реліґійну послугу на Лемковині в межжевоєнным часі, аж завершыл ей (в однесію до той же Лемковини) в вязници в Яслі в 1943 році. На щєстя межде Німцями не было другого капітана Дітріха і по парох місяцях щєсливі вернул ся до Варшавы, де ждала го жена зо сыном. Долгий час было тихо о Сандовичах. Аж перед парома роками зачал появляти ся на Лемковині, жыючий в Варшаві Михал Сандович, сын Максима і внук Максима. Зачал тиху, барз корыснун діяльност на річ Лемків. Спотужнял ей штораз барже, аж вдарил міцным акцентом, бо промоційсм одмолодженого Ансамблю „Лемковина” в Варшаві. Окрем того запросил до столиці декотрых лемківскых творців, головні літератів.

Коли в верєсни зышлого рока інформувал мя о свой думці і такой запросил на тоту імпрезу, повім шырі, не барз ем вірил же ся му она поведе, хоц з цілого серця ем му того жычыл. Бо хоц Варшава то велике місто, культурний центр, то преці „Лемковина” могла бы лем быти ишы єдным выступуючым там ансамблем. Мій непокій зріє, кед довідал ем ся о часі концерту. Неділя, але година... 12.30, найґрша зо злых. І кед на 15 минут перед концертом в Музичній Академіі была лем жменя люди і то головні знаємых Михала і другого організатора, директора Яна Заброцкоґо з Центра Прєсы і Книжкы Славяньскых Народів, заповідало ся найґрше.

(продолжыня на сторони 9)

Новини - не новини не лем з Лемковини

- ◆ 10 листопада ТВ Новий Сад награла „Жобрачу гору” Дюры Папгаргая, реалізувану через Рускій Народний Театр „Дядя”, в режисерії Петра Усвича. „Жобрача гора” в телевізійнім виданю буде дабінгувана і на чужы языкы.
- ◆ 22 листопада в Парламенті в Оттаві одбыло ся урочысте прыняття проф. П.Р.Магочия на Члена Академії Наук Королівського Наукового Товариства Канады. Проф. Магочий - єдиний русиніста і україніста, якого стрітила така чест.
- ◆ 24 листопада в Гожові В. четвертий уж раз організувано Стричы з Лемківском Культуром (о імпрезі чытай на стор. 1/8).
- ◆ 30 листопада в Братиславі організувано Вечер русиньско-словацкой взаємности. В артыстычным програмі выступило дуже слав нашої, а і словацкой музычної культуры.
- ◆ 1 грудня в Варшаві (Академія Музычна) в новій імпрезі - Познаме Культуру Славян як першы запрезентували ся Лемкы, выступом Ансамблю „Лемковина” (чытай на стор. 1/9).
- ◆ 3 грудня в Будапешті одкрыто і цілодержавну выставу малюнків русиньских діти. Як видно - жытя мадярских Русинів активізує ся перед IV Сьвітovým Конгресом Русинів, якій одбуде ся в маю того рока, акуратні в Будапешті.
- ◆ 15 грудня в Свиднику перший раз організувано Вифлеємскій Вечер, свого роду перегляд колядників, фольклорных колектывів, молодіжных і діточых хорів - з Різдяным програмом.
- ◆ 26 грудня в Бельграді выдатному руснацкому писменникови, публіцисті і критыкови Дюрі Папгаргайови вручено престоіжову Вукову Нагороду (Вук Караджич /1787-1864/ - выд. сербскій фольольог, мал великій вплив на творців і науковців інчых Славян).
- ◆ 26 грудня в Лігници проведено зобрания Головного Заряду Стоваришья Лемків, сумуюче річну працо нашої організації. Окріслено тіж головны задания якы реалізуваны будут в 1997 році, — 50-ым році нашого выгнания.

*Послухайте вышиткы моде
лемківского роду —
кто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.*

*Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.*

(Амроз)

МІСЦЕ ДЛЯ РЕФЛЕКСИЙ

Гварю до вас і гварю, толчу до вас і толчу, а вы і так ся жрете — як сте ся жерли, дрете ся — як сте ся дерли. О! Деси ся мі якбы в вершык поскладало! Як товды, давно, іщы за першого Осифа, і за другого (обох баюсатых), за Франца і за Піпцицкого. Кед єм іщы ходил здрывыма ногами нашыма верхами, іщы передтым нич єм на кіст не замерз на Баницькым Вершку.

Памятам — гнетка по тым, іщы моя душа ани гу отцо Авраамови не доперхла (бо кіпко то дальше як з Бортного до Бодаків, або з Бодаків до Бортного), памятам — хтіли сте мі дораз памятник ставляти. Зато же єм вас хтіл на пут праведну навернути, толк єм до вас і толк... а вы сте і так, як пняк вербовий, глухы были. Засдно сте ся лем вадили і вадили — як бы сте

вшыткы Вадкы были. Іщы передтым, нич мя тота суха сука серед лютой зими на тым Баницькым Вершку з косом дігонила (ой — мал бы я єй в рици, кебы лем меньше сьнігы были), іщы передтым жерли сте ся, а найбарже на вірі. І думал єм, такой єм вірил, же кед сте мі уж памятник хтіли поставити, аж і памятниковий комітет сте выбрали, же сте уж зрозуміли, — же вас тіж даколи суха зімат, кед я, Амроз, перед ньом не втюк, хоц ноги єм мал по саму риц, — де вашым до них!

Та вы сте нич не поняли, нич сте не зрозуміли. Дале сте ся вадили, жерли сте ся — як сте ся дерли. Аж пришол час — і розогнали вас, як купу глупу. Чом глупу? Бо сте ся купы не тримали. Але уж там, над вавилоньскыма ріками, кед вам бідуся до рици зазріла, кед вас страх як трепоту розтрепотал, — зас сте ся зышли до купы. І зас сте Митры і Петры, Вані і Грицы, Шефроны і Онуфрїи, а не самы Вадкы были. Уж сте ся не вадили.

І товды, за третього Осифа, кед єм вас в єдній церкві взріл, аж єм душом вріс, хоц тілом даєно єм згнїл. Тшыл єм ся, я — Амроз, — як Амроз. Же — уж! Же уж ся зас враз звете так, як было давно, за тых часів добрых, праведных і славных.

Булю! Булю — як цибуля. Кед сте ся з біды отрясли і дакус обатурили, дораз з вас вылізли вшыткы вражы силы. І зас сой церкві з рук дрете, бо... преці! Што преці?! Же папір то ґрунт?.. Знате што ґрунт? ґрунт — то любов. Така, яком я вас любил... А вы мя не слухали, бортаком сте ня звали, псами гуцкали. А пак, кед мя на тым Баницькым Вершку суха дохопила, товды памятник... Ага! О тым єм уж гварил... Папір то ґрунт — повідає. А знате што я вам речу? — Одтале, з высокосты, і одтамале — де мої кости. А підотрийте сой ним риц, і тіпко лем, і більше нич.

Што, гварите? Же вы бы были як ангели, жебы вас выжшы не вєли? Трррум-та-ра-та-та, а вы тєлята?.. Што, за барз єм вкучил? Го-го! Знам, вы мудры, аж премудры! Не час вам зас гварити же приде страшний суд, же чорти на вас ждуть... Цыт, — приде... четвертий Осиф. Я го уж виджу...

О — сифе народний!

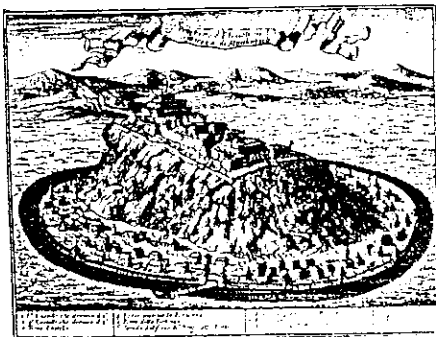
(од Амроза записал - ПєТро)

МИХАІЛ (МАНУІЛ) ОЛЬШАВСКІЙ (1697-1767) І ЙОГО ЕПОХА

В нашым поділеным народі не вшыткым заслуженым предкам оддає ся належну пошану, заховуючы о них памят, споминаючы іх меньшым ци більшым словом в днешніх публикаціях. Особливі коли ходит о часы запроваджуваня церковной унії, в залежности од того хто з нас є православным, хто грекокатоликом, має своїх героїв-корыфеїв, і такой тых, котрых годен звати чорныма тыпами. Вшытко то еднак не таке просте. Каждый чловец, поминяючы талант, родит ся меньше-більше з рівныма шансами пожиточного выкорыстаня свойого жытя, але аж обставины, якы стрітит, окріслят тоту хосенніст, а потомны приложат на ню похвальну печат, або червеный крестик.

Нич зачну бесідувати о Михаїлі-Мануїлі Ольшавскым, приведу постать православного єпископа того часу, Доситея Феодоровича. Автор *Истории Подкарпатской Руси для народа* (Ужгород 1924), грекокатолицкій сьвященник Иринаей Кондратович так о ним пише: „В 1728 р. быє уже цілком сліпый, но до самої смерти не перестав тайно, днем и ночью рукополагати (еисеячувати - Ред.) приходивших к нему не пиш из Мармароша, но загалом из мукачевской епархії.” (стор. 61)

„Загалом из мукачевской епархії” - то значыт же і з Маковиці, зо Шариша, то значыт - безпосередньо з нашого сусідства. На декотрых па-

Мукачівскій замок -
італіяньска гравюра з XVII столітя.

рафіях было по 2-3 сьвященників — як повідат дале Кондратович. Чом же так „плодили” сьвященників єпископ Доситей і його попередник єп. Йосиф Стойка?

Кед сой уявимо же на нашій Лемковині, по тій страні Карпата, початком XVIII столітя доживали іщы стары сьвященники, а „новых” люде не барз хтіли принимати, же роками з детермінацієм воліли обходити ся без ігомостів (на примір в Барвінку), будеме знати - чом.

В тым часі пришло жыти, а властиві зачынати жытя Михаїлови Ольшавскому. Вродил ся в 1697 році. Де? Не знам, не дотер єм до таких джерел. Може в Вышній Ольшаві ниже Стрöpfкова, може в Ольшавці, на гілніч од того містечка. О поберанку наук тіж недуже знаме, можеме лем з найбільшым правдоподобенством вказати на Тернаву і Ягер. З певністю зас, за джерелами, можеме ствердити же был осьвіченом людином. Мал тіж в собі тото вшытко, што потрібне до ведіня люди і справ, і што дозволило му остати в 1743 році мукачівскым єпископом.

Было то дивне єпископуваня, як і дивне саме єпископство. Як пише споминаний уж И.Кондратович: „Од 1711 р. мукачевскі єпископы назначалися по указанию и на рекомендації ягерских єпископов и уважалися викаріями ягерского єпископа. Обязані были зложыти перед нима исповідь віры и давати клятву вірности не только папі и примасу, но и ягерскому єпископу (я.в. стор. 63).

Аж в 1771 р. мукачівска епархія была канонізувана папом. Уж по смерти єп. Мануїла (приняте монаше і такой єпископске імя Ольшавского), але то акуратні він приготувил ґрунт до ослободжыня ся спід той найближшой невыгідной курателі. Уж за него, хоц лем наразі практычні, епархія набыла значной автономії. Видимым выразом того было хоц бы перетворіня, і то уж по році єпископуваня (1744), елементарной школы в Мукачові на першу духовну семінарию Підкарпатской Руси, де выкладовым языком был зас місцевий русиньскій.

Може в тым контексті додане цілвово коротке слово „зас” звучыт неконсеквентні, зато припомнути треба же за православія істнувало на Пряшівщині і в Підкарпатській Руси пару монастырских шкіл, де вчено не ниякым інчым, лем міс-

цевым русиньскым языком. За велику заслугу єпископа Мануїла треба уважати же тот стан привернено, і то - належыт справедливі підкріслити - на выжшым, професийным рівни.

До семінарії приходили - пише Михаїл Попович - русиньскы хлопіцї по скінчіню четвертой класы гімназії, а лем даколи по скінчіню шестой класы. Богословьскы штудії тримали штири рокы. Учіла ся схоластична філософія, выхова знавців св.Пісма, выклад церковных предписів і законів, інше. // Векшына клериків зато, же походила з бідных гористых країв в Мукачевській семінарії, скончіла лем три рокы штудії. Робило ся так і зато, же треба было заповнити много фар, бо в тім часі был недостаток духовенства словянського обряду. (М.Попович, *Ольшавського дарунок ку вышшій освіті Русинів*, в: „Русин” 3/94).

Шкода же М.Попович не пояснят причин недостатку духовенства „словянського” обряду (таке окрісліня обряду є сенсовне лем в однесіню до IX-X століть). Приведем зато іщы раз о. И. Кондратовича, котрий гварит же: „В восточной части епархії мукачевской в 1760-61 роках (...) Русины прогнали своих уніятских духовников, заперли церкви, не дали крестити новородженных и погребати мертвых. Містами (місцями) діло прийшло до открытого повстаня. Помішики не могли ані войсковою силою задавити явный бунт. За повдруга рока тримали безпорядки майже в цілої епархії, коли удалося єпископу Мануїлу Ольшавскому помирити неспокойный народ (Исторія... стор. 63-64).

І ту стаєме перед дилематом: де приписати тото приведенє діяня єпископа Мануїла, ци по стороні заслуг, ци може...

Ні, не будеме того робити. В нашым поділеным народі най досьпіват сой уж тото каждый індивідуальні. Для тых, хто бы мал деякы застережыня што до самого поміщыня єп. Мануїла Ольшавского в рубрыці „Они, за нас...”, тілко доповім:

Памятайме, же піднял він свій уряд такой сто років по унійным актї (1646). Застал обставины якы застал. Видит ся мі, же в даным періоді історії зробил для Русинів щыро, з цілом сьвідомістю свого поступуваня, — тото, што лем міг.

ДЕЯКІ ПОДІЇ ЗО 450 ЛІТНЬОЇ (?) ІСТОРІЇ КРЕНИЦІ

Дост дуже ся писало о Крениці в попередніх номерах „Бесіды”, уж здавало бы ся же на якисий час креницькі тематы сут вычерпаны, але - де там. Акуратні в тым, 1997 році припадат округла річниця, і то не хоц-яка, бо 450-та.

8 січня 1547 рока Данькови з Містка (днешнього Тылича) призна на была краківським епископом Самулом Мацейовським привілеія на заложыня шолтыства. Данькови признано два ланы поля в „dobrach Krzenycze” яки в тым часі до мушынського замку належали. В документі записано же шолтысовым обовязком было прыняти семох кметів. Окром того признано право выпасати уці, будувати хыжы, а Данько - шолтыс был звільненым на сімнадцет років од обовязку плачыня податку (1).

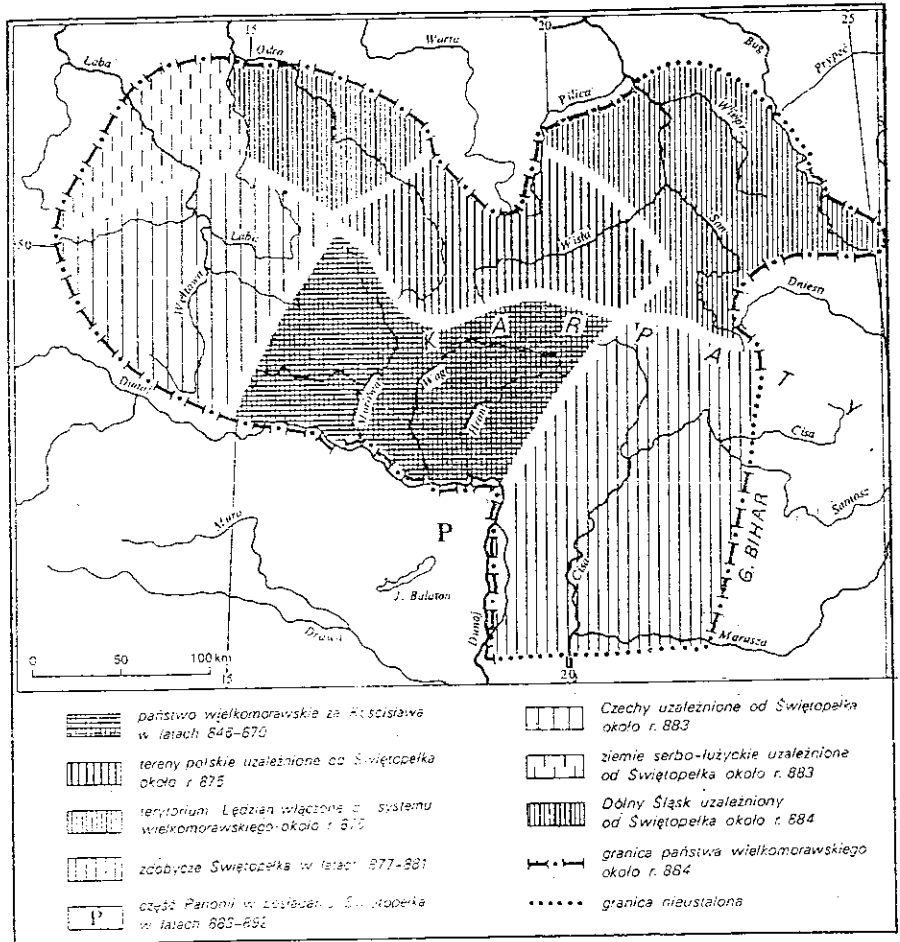
То найдавніше писане джерело о Крениці, о яком гнеска знаме. З той причыны прыняло ся же од 1547 рока гварыме о ей історіі. В тым місци мож і треба мати застережыня, ци заправды тоты добра звали ся „Krzenycze”, ци так лем іх названо в тым документі. Може быти і так, але назву спольщено (як на примір в 1751 році - о чым буде в інчым місци).

Не годен прыняти же назва того села походить з польского языка, зато же звучаня слова „Krzenycze” нияк того не оддае. Так могли назвати Креницю лем тоты люде, яким залежало на затераню шлідів первістных оселенців той землі. Автохтоны называли тоту оселю (ци місце) в своїм языку - може „Крениче”, може „Креничне”.

Подібного зданя сут і сучасны польскы авторы. Деякы з них дост давно звернули увагу на то, же назва той місцевости походить звычайні од грецкого *κρήνη*, што в польскым языку значыт „źródło” (2).

Владислав Криговскі гварит: „*nazwa Krynicy, zwanej w dokumentach >Krzenycze< pozostaje w związku ze starocerkiewną >krinica< na oznaczenie źródła lub studni*”. (3)

Одкале взяло ся ту тото слово? Хто жыл в тых сторонах в давнійшых віках, же власні така, староцерківна назва (в завтохтонізуваній формі, захованій серед Лемків до днес) прыняла ся для того місця?

Думам, же розвязаня той „загадки” треба глядати в далекій минулости, в середньовіччю, коли землі днешньої Малопольшчы ввошли до складу Великоморавії. Як вказуют джерела, уж до того часу зазначыла на тым терені свої шліды кірило-мефодияньска місія. Найцінніша інформація котра нас в тым утверджат походить з „Жытія Мефодія (XI, 2-3):

„*Поганск князь, силен вельмі, сідя в вистпїх, ругашеся христіаном і пакости діяше. Послав же к нему (Мефодію) рече: добро ти есть, сыну креститися по своей воли і на своей землі, да не на чужей землі нудьми крещен будеши, і помянеши мя. Еже і бысть*” (4).

Для ясности пізрийме на польскій переклад того тексту: „*Bardzo silny książę pogański siedzący na Wiśle (lub wśród Wiślan) urągał chrześcijanom i czynił im krzywdy. Postawiwszy do niego (Metody) rzekł: dobrze ci będzie, synu, ochrzcić się dobrowolnie na*

swojej ziemi, abyś nie był pojmany i przymusowo ochrzczony na cudzej. I wspomnisz mnie. Co się i stało” (5).

Коли в кінці IX столітя князь Святополк Великоморавскій стає на сторону латинників, наступує перешлідуваня мефодиян - выгнаны з Морав находят схоронія на берегах державы. Сам митрополита Горазд скрыл ся по другій стороні Карпат. Результатом той релігійной діяльности была митрополія славянського обряду в Кракові - о якій споминают найстаршы польскы кронікы (Галья Аноніма, Кадлубка, Длугоша) (6).

Кед польскы дієписці записали, же в польскым королівстві едновременно істнували дві митрополії: славянського обряду в Кракові і латинського в Гнезні, так значыт же обі мали в тым часі меньше-більше подібне значыня в державі. З того внесок - коли в Кракові была митрополія, то были і парохії, і вірны славянського обряду, яки жыли по пільнічній стороні Кар-

пат, де дотерла уж в IX століттю віра Христова (карківська митрополія зостала скасувана при кінці XI століття. В пізнійших роках, може за Казимира Одновителя ціла православна Лемковина ввошла в склад Перемышльської Єпархії).

В тым сьвітлі і назва „Крениця”, зо своїм грецьким кореньом, якій перешол до церковнославянщизны лем підтверджує наше переконана, же стара православна віра втримала ся власні ту, в горах. Тото слово сьвідчит, же село Крениця під том або подібном назвом існувало на долго пред XVI століттом. І не лем оно едно. Уж в XII століттю над ріком Попрад стояла Мушына, кед гварят о ній джерела з 1209 рока, на додаток не польскы а мадярскы: „*W nagrodę za poselstwo do papieża i cesarza nadał król węgierski Andrzej II w roku 1209 Adolfowi z Merano, proboszczowi spiskiej kapituły św. Marcina, przywilej pobierania cła o komitacie, (okręgu) Sáros i Ujfalu „usque ad fluvium Poprad versus Muschina” - „aż do rzeki Poprad koło Muszyny”*” (7).

В тым часі Мушына была уж добрі знана і в сусіднім королівстві, а ей географічне положення могло быти використане в спосіб для вшиткых зрозумілий. З того мож уважати же ей початкы сігают XII століття, а може і дальше.

Не так далеко од Мушыны лежала Орнава, о котрий пишут: „*За князя Ярослава Осмомисла (1153-1187) найбільш положеним на захід містом руським в Карпатах була Орнава (теперішній Тилич)*” (8).

Нашы шліды з тых часів маме не лем в „польскій” части Лемковины. Кінцьом XIII століття на Спишу посьвідчений є єпископ Яков, якій был єпископом східнього обряду. (9). Коли взяти під увагу, же Спиш положений подібні як Мушына над ріком Попрад і в недалекій од ней одлеглости, в тот час насуват ся внесок, же і західня Лемковина утримувала релігійны контакты зо Спишом.

Як видно, в старых джерелах сут шліды зорганізованого жытя на Лемковині в часах, коли жадному польскому корольови іщы ся певні не снила „волоска кольонізация”. Жаль лем, же не маме іх більше - товды може і історія Крениці была бы полнійшом, а так мусиме здати ся на слова неструдженого о.Іоана Никоровича, што: „*Сліды о заселенню сей місцевости перед пятнаде-*

сятим століттьем, огонь, неприязна рука и зубь часу затерль...” (10).

Вернийме ся до 1547 рока. До днес не знаме безсперечні, ци шолтыство призначене Данькови з Містка было першым, ци лем дакотрым на тым самым місці. Само заложыня села на волоскым праві не было рівнозначне з його льокаціям „з сурового кореня” - і так:

„*Lokacja nowej osady odbywała się zwykle w ten sposób, że biskup wydawał akt lokacyjny na rzecz kogoś z poddanych w osadzie już istniejącej, zazwyczaj w najbliższej wsi sąsiedniej. Dokument lokacyjny albo określa wprost ilu kmienci ma sołtys osadzić w nowo powstającej wsi - albo zupełnie mu w tej mierze pozostawia dowolność ... Libertacja od powinności tak sołtysa jak i kmienci (lecz tylko w zakresie płacenia danin i czynszów) rozciągała się zwyczajnie na lat 20. Po skończonym terminie mogła nastąpić prolongacja na dalszych lat kilka lub kilkanaście, o ile osada nie była skończoną - przyczem zdarzało się, że sołtys i jego potomkowie tracili swe prawa do sołtystwa, ponieważ nie odpowiadali zasadniczym warunkom aktu lokacyjnego t.j., że w nowo zakładanej wsi nie osadzili odpowiedniej ilości kmienci. Biskup mógł więc wydać nowy akt na rzecz osoby innej.*” (11)

В інчым місці той праці чытаме: „*... niektóre osady już przy lokacji były stosunkowo znaczne i zasobne w ludność...*” (12).

Як видно, сам спосіб закладаня сіл на волоскым праві тіж не выключат істніня Крениці іщы пред 1547 роком - адже і сьвідчит, же тото і інчы села могли уж од давна істніти.

Ярослав ВОРГАЧ

ЛІТЕРАТУРА:

- 1) R. Kozioł - 7 dni w Krynicy, „Kraj”, - 1988, стор. 17;
- 2) R. Nitribitt i Z. Herter - Krynica, Zegiestów, Muszyna i okolice, wyd. 1991 - стор. 27;
- 3) W. Krygowski - Beskidy, Średni (cz. wsch.) - Wyspowy - Sądecki..., SiT 1965;
- 4) В. Ярема - Моравська місія і християнство південно-західньої Русі (в:) „Православний Вісник” 8/1988, Київ, ст.22;
- 5) L. Moszyński - Wstęp do filologii słowiańskiej, PWN 1984, стор. 53;
- 6) ibidem - стор. 54;
- 7) F. Kmiotowicz - Dzieje Muszyny, 1995, Nowy Sącz - стор. 6;
- 8) Церковний Календар, 1996 рік, Вид. Перемисько-Новосанчівської Єпархії - ст.207;
- 9) S. Šmailik - Stretnutie Východu so Západom v Spišskej Kapitule, „Kalendár gréckokatolíkov na rok 1970”, Тернава, 1969, ст. 167;
- 10) Схематізмъ Єпархїи Перемышльської, 1879 р., стор. 275;
- 11) Wł. Bębynek - Starostwo Muszyńskie..., Lwów 1914, стор. 22;
- 12) ibidem, стор. 24

(продолженя в наступным номері)

ШТЕФАН ДУДРА - ДОКТОРОМ ІСТОРІЧНЫХ НАУК

Як довідали мы ся з пресы, 19 листопада 1996 рока в Інституті Історії Выжшой Школы Педагогічної в Зеленой Горі одбыла ся публична оборона докторской розправы маістра Штефана Дудры на тему: „*Lemkowie na Środkowym Nadodrzu w latach 1947-1990*”.

„*Historyczna obrona*” - так назвал кореспондент „Газеты Любушской” з 20.11.1996 предметовий акт, а основом до так гонорового окресліня был факт же Штефан Дудра є першым доктором історичных наук з Выжшой Школы Педагогічної, котра отримала право докторызуваня перед трьома роками. Промотором докторской праці Штефана Дудры был проф. Героім Щегула, обороні проводил проф. Тадеуш Маліновскі, а серед рецензентів был м.п. проф. Анджей Квінечкі з позняньского Університету Адама Міцкевича, знаний нам добрі з голосной в своїм часі книжки „Лемковец”.

Як інформує преса і як голосит уж міт што росне коло праці Штефана Дудры (стрітил ем ся уж з похвальнымя бесідами в парох лемківських осередках), автор выкорыстал численны і барз цінны джерела. Дотер всяди там, де ся дало дотерти, а і так по обороні повіл же „не поставил іщы крапкы над і”. То добрий прогностык перед 50-літвом нашого выпнаня. То чудова справа же молоды люде (Штефан Дудра має лем 33 рокы) не забывають покоуну вітців. То значыт же акція „Вісла”, яка мала нас стерти з лица землі, повела ся лем по части. То значыт - же міцнійшы мы нич бы ся дакому здавати могло... Так треба, соколы, так треба...

Приймийте од нас, Панс Докторе щыры пратуяціи, слова лемківської подякы. І такой жыгчыня приймийте - скорой доцентуры, пак професуры. І при тым вшиткым, або передовшыткым - шестя, тихого чловечого шестя.

Редакція „Бесіды”

чого зостал пренесени до Кросна (...), але в кінці згодил ся з тым же здрадил таемницю службу, же МО працювало на дві зміны, а він тото выявил.

Ішчы два слова о тых важных особистостях котры робили на дві зміны. В селі Крыльова Руска был доріжнік, называл ся Ревак. Єдного дня робил штоси на дорозі, іхала міліція і затримали ся коло него і зачали розмову. Пытают ся його як ся йому жыє, ці дахто не робит йому кривду, а він одповіл ім так - же жыло бы ся якосі, жебы не тоты банды, в нocy завсе когоси обрабуют, а неедного ішчы і побют. Тилько было той розмовы. Міліція поіхала, а вечером, ішчы ся добри не стемніло, а до села юж бандиты пришли і напротивко хыжы Ревака якісі рух. Сусід был на дворі і зауважыл тот рух і прилетіл до Ревака і повідат: хыба юж банды пришли (...), треба ся деси сховати. (...) (Бандиты) вернули до хыжы Ревака і зачали з велькым криком выпытувати жену де муж (...), выпровадили жинку і дітину, поставили під стіну коло стайні і кричат жебы гадала де пішо, бо як не повіст то застрылят дітину і ей. Дівчына ся выстрашыла і зачала несамовиті кричати, стояли коло пса котрый был гвязаный при стайні і барскы ся шарпал до тых бандзю-рив. Вкінці стрылили до пса, а жинка з дітином зостали жывы, але прошу собі выобразити які то был шок для 7-літньої дітины. Потим ішчы выкрикували же tygo skurwysyna па-уцзуту міліцји meidować. Так декотры сцены выглядали в селі Крыльова Руска.

Выдарина в селі Богуша.

В тых бандыцкых часах пришло з Гміны таке заряджыня, же в селі ма быти зміцнена варта, не двоох вартовників а штырйох, котры мают од вечера до рана ходити по селі і як бы ся зявила яка банда то зараз мают мельдувати до Пташковы на стацию колейову. Там был дижурни котри приймавал мельдунки. (...) Єдной нocy на варту пришло двоох молодых хлопців і двоох старшых газдив. Зышли ся серед села, старшы закомендерували так, же еден молодой іде з едным старшым, а другій з другим, і розходят ся. Єдны ідут в еден конец села, а другы в другі, і вертают, серед села ся спотыкают. Так ім зышло до пілночы, нараз чуют галас псив, то был знак же юж сут

бандиты. Вартовники обсервуют ліпше што ся діє, видят же сут польскы бандиты, ту берут коня, там худобу. (...) Вартовники радят медже собом же треба іти комуси до Пташковы, але якоси жаден зо старшых не мал охоты, казали іти молодым, тилько наказували жебы ішли осторожні, жебы ніхто не зауважыл. Хлопці (серед них пишучий тоты слова) пішли до Пташковы (...) і повідают же сут вартовниками з Богушы і пришли повісти же до села пришли якісі бандиты. (...) Дижурний взя, за телефон і деси телефонує, повтарят тото што йому повіли вартовники. Хтоси ся його пытал котра година, він посмотрил на зыгар і повіл же ест 1.15. За хвилию положыл слухавку і вартовникам казал іти з повротом. (...) Шановне войско приіхало о години 11 пред полудньом, выпытати ся што вартовники виділи. Так войско ішло скоро, они ся не спішыли, бо добри знали які банды ходили.

(Ту - з браку місця - оминаме барз гарді написану, але дост долгу реляцію /свідками были Бортняк і сын Дроздяка/ о крадежы коровы Ваня Кузяка з Богушы. Перепрашае Автора, такой і за інчы скорочыня - Ред. "Б")

Выдарина в селі Бовцайова.

Было тых выдаринь немало (...) Єдной нocy пришла зараз з вечера велька група і розышли ся по селі. До Митра Новицкого пришло іх аж штырйох. Был то человек молодежи, здорови і енергични, може єдного ци двоох не барз бы ся боял, але пришло іх аж штырйох з броньом і то такы же о вшыткым знали, што він ма. Він был человек pracowiti, знал добри газдувати, та міг собі на хоц-што позволити. (...) Мал велького зародового буюка і конечні хтіли го взяти, тилько же бояли ся до него підыйти. А кус ся поспішыли же газду так скатували, же не был в стані стати, жебы буюка зо стайні выпровадил. Буюк зостал в стайні але газда страшенні побити, лічыл ся долго, кус ся підлічыл, але не на долго, на захід ішчы выіхал. По недолгым часі вмер, молоді, такі сильни человек, мусіл лишыти сиротами троє малых діти і молоду жену тилько зато, же польскі бандита одобрал здоровя.

Припадок наступни. Трохановскі Укач был так збити зато же не хтіл повісти де ма сховану одежу, а бандиты знали же ей ма, то так го збили же был каліком до смерти.

Рабунок в селянина Даляка Дезезия (свідчыня дівкы Насті), котри мешкал кус дальше, над селом. Приходят бандиты, дим замкнени, бют до двери, газда зараз не отверат, то бандиты жебы показати свою силу з яком ідут рабувати, бют кольбами карабинив по вікнах, шыбы летят. Газда видит што ся діє, отверат дери при котрых зараз достає кольбом по плечах, зараз влітує кількох бандитив з броньом, пообвязуваны тасьмами з набоями, абы зробиити вешкше вражыня. Вшыткым кажут ся класти на підлогу, еден бандита зостає пыльнувати домовників, а решта берут ся за рабунок, бо приіхали велькым возом, то мусят на него добри наладувати. Зо стайні выгналі вельку свиню, котру на подвірю забрили, заладували на віз. З мешканя выносят вшытко, одежу, обутя, живнист, муку, зерно, навет цибулю і чеснок забрали. По докладным заладунку воза фурманка одіжджат, а кількох бандитив ішчы зостає, абы ніхто з домовників не міг нігде піти. По якісым часі бандиты выходят з дому, тилько газду остерегают. Домовники стают на ногы з того долгого лежания на підлозі, чуют ся щесливы же жыют, але видят же сут барз нещесливы, бо зо вшыткого обрабуваны. По якісым часі газдыня не може того переболіти, же так зо вшыткого зостали обрабуваны, штоси як бы ей тягло жебы ішла до Санча на рынок. І єдного дня догадала ся з дугом жинком і ідут до Санча. Ходят по рынку, аж трафили на люди, котры продают ей одежу. А мала хустку з таким знаком, же была сто процент певна же то ест ей хустка. І зачали тоту хустку купувати, едина взяла хустку на плечы і торгує ся з продавцями, а друга одышла на бік і пішла на міліцію. Тилько же міліція небарз ся спішыла іти і так, же перше дошла відоміст до тых што продавали крадену одіж, же приде на рынок МО, і злодіє позвивали свої манелі і вышли з рынку. Навет хустку не забрали, тилько лишыли жинку з хустком на плечах. Жинка за нима не пішла, бо ся бояла, знала што бы могли з ньом зробиити. Коли міліція пришла то злодієв юж не было. Они знали коли мают прити. І пришли не по то жебы злапати злодієв, тилько жебы для ока показати же они полнят службу.

Тевдосий ДРОЗДЯК
з Богушы

ЧЕТВЕРТЫ СТРИЧЫ З ЛЕМКІВСКОМ КУЛЬТУРОМ В ҐОЖОВІ

(докінчыня зо стороны 1)

Думам, што чытачом *Бесіды* добрі знаній є діточий ансамбль *Поточок*, знаній хоцбы з михаловской і ждыньской ватры. Ансамбль выступує юж 4 роки, а керує ним пан Петро Гойняк, тиж підпора калелі кычерской, особа заслужена для лемківской культуры. Діточе мизыкуваня подавало ся, хоц і оно причынило ся до предолжыня, заплянуваной на дві - дві і піл години імпрезы. Буде мала даколи *Кычера* ци *Лемковина* потіху з новых членів.

Вказала ся тиж незнана на полудни, хоц дост знана на пілночы жіноча група *Лемковина*. Творит ей пят мешканок села Стобно (пільске). Група сьпівала м.ін. в Казімежу над Віслон і награвала для Радия Кошалін. Хоц все выступує *a capella*, в Ґожові товаришыла ій *Хвилина*. Штырі з членів ансамблю вродило ся в горах, в Новій Веси (Новівси) і то што запамятали старают ся заховати як найвірнійше і переказати молодшым. Част іх одягу є тиж оргінальна. Сьпів, іх подабал ся барз за свій автентизм і темперамент.

Хор *Schola* памятают тоты котры обзерали *TV Polonia* на Рождество в 1995 році. Разом з *Хвилином* (зас!) нагнали для ней коляды сьпіваны на Лемковині. Мі ся найбарже подавала *Бог предвічний*. Вшыткы звучали красні і автентычні хоц межде нима был лем еден Лемко - Богдан Сивец з *Хвилины*. Але мало быти о хорі. Є то хор дівочий з бога-тым репертуаром давным і сучасным, сакральным, молодіжным. Хор засьпівал записаны на штырі голоса лемківскы пісні, котры в тот спосіб сут барз рідко выконуваны. Все барз красні звучыт пісня *Дунаю, Дунаю*, сьпівана на голоса. Так было і на тот раз. *Schola* з хором середовисковым зо Стшелец Краенских лучыт особа диригента. Оба хоры ведены сут п. Уршульом Бердовском. Є то знана особа в тым реґіоні і юж заслужена для лемківской культуры. В хорі тым сут люде з ріжnymi професиями, котрых получыла любов до сьпіваня. Сут тиж в ним члены - Лемкы. Хор перший раз вказал ся пред лемківском публиком і подабал ся, хоц

кус бракувало міцных мужских голосів і было чути кус тремы.

О дуеті *Музыканты*, хоц бым хтіл, дуже не могу написати. До імпрезы долучыли „за пят дванадцета” і не было як з нима долше побесідувати. Деси о ній почули і... приіхали. Дует то двое музыків - професіоналістів (тото ся чуло) з Познаня, котры для приемности занимают ся фольклором, тиж східнім. Грают на гушлях і гітарі, і сьпівают на весілях і на ріжных імпрезах. В нас в короткым выступі выконали сьпіванкы зо Словаці і Підляша.

О сьпіваній поезіі, звязаній з нашом культуром, в Ґожові было чути. Выконувал ей Юрек Дуда, знаній в місцевій культурі. Але перший раз почули сме лемківску сьпівану поезію за справом Лемка, а властиви Лемкыні - Аґнешкы Коробчак. Перший раз, але на барз бысокым рівні. Чул ем юж на Ватрі в Михалові ей міцний, оргінальний голос, котрий кус припоминат Мартину Якубовіч. В нас потвердила свої велькы можливости. Засьпівала м.ін. Мурянковий *Лемківскій крест* і його знану *Байку о конику*, до своей музыкы. Правдоподобні Аґнешка хце ся вчыти в консерваторіі. Жычыме поводжыня.

Час написати о абсолютній премьєрі. *Лемко-джез* то цілковитий експеримент. Одважыла ся на тото *Хвилина*, запрашаючы до спільного музыкуваня знаного джез-мена зо Щеціна Марка Казану. Таке получыня саксофону з гушлями для мене не было шоком, бо чул ем перше хоцбы ґуральску капелю Требунів - Тутків (цєкаве, же тота друга част звучыт дост близко) музыкуючых зо Збіґневом Намисловскым. Не думал ем, же буде то можливе з лемківском музыком. Зато найбарже ждал ем на них власні. Для мене ефект был фантастычний. Тиж публика, мимо моіх обав, тепло іх приняла. Тримаме музыків за слово, бо обіцяли в будучности пльгу.

Но і врешті зьвізда вечеру - *Кычера*. Знана так добрі, же не мам поняты што іщы додати. На *Стричах* вказали ся коротко на конец першой части зо своїм прекрасным *Цне ся мі за Тобом мій Лемківскій Краю*. Потім одчытано специяльні на тот вечер написаний Ярославом Зволінскым верш *Кычерянам*. А потім, по перерві запросили вшыткых до корчмы в Лабовій. Чытачы *Бесіды* знають напевно тото барз добрі, зато додам лем, же

ТИМОФІЙ БРЕЯН
(1.01.1925 - 22.12.1996)

Вродил ся в селі Ізбы на Лемковині. Яко 20-літній вступил в ряды Красной Арміі (еден з парунадцетьох зо села Ізбы). По войні вернул до рідного села, штобы в протязі едного рока остати выселеным з цілом родином на землі західні, коло Ліґниці. Заложыл родину і мешкал аж до смерти в селі Біскупице.

Одданий Член Товаришыня Лемків, одтворця ролі Теофана Костяка в драмі Андрия Копчы „Одтятьте коріня”. Лишыл в смутку жєну, діти і внуків. І тых, з котрыма щыро шырил лемківску культуру.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМЯТ

і нас порвали Амроз, Циґанкы, капеля і інчы. Сьміху, але і взрушынь было дуже. Вартало прийти хоц для самой *Кычеры*. На конец до сьпівуючых *Кычерян* долучыли вшыткы ансамблі. Традицийом *Стріч з Лемківском Культуром* є спільне сьпіваня пісні *Там в горах Карпатах*. Так было і на тот раз.

Думам, же тота імпреза є юж задомовлена в Ґожові. Люде ей ждуть, зьвідуют ся: „а хто буде того рока?”. Заризикую тиж ствердити, же *IV Стричы* были найліпшы зо вшыткых, і то не лем зато, же были найдолшы. Тым труднійше буде zorganizувати наступны, юж пяты, ювілейны.

Славко Молодчак

„ЛЕМКОВИНА” ЗАПОЧАТКУВАЛА ІМПРЕЗУ „ПОЗНАЄМЕ КУЛЬТУРУ СЛАВЯН”

(продолжыня зо стороны 1)

На шеста не доцінил ем Михала. Короткый выступ в Варшавскым Телевизійным Осередку в суботу, 30 листопада, зробил своє. Перед касом устала ся хмара люди і за 15 минут саля была полна! А ест она не мала, бо рахуе близко 500 місц. Дописали тіж гості. І там был Віцеміністер Культуры М.Ягелло і Директор Бюра д/с Народных Меншын Ю.Бісяк, были тіж представники амбасад славянських держав.

Витаючы зобраных, Михал Сандович навязал до передконцертных бесід які появлялі ся ту і там (но, може лем „там”) - же чом імпрезу Познаєме Культуру Славян організаторы зачынают акуратні од Лемків. Одповідаючы на тот зьвідання, пояснил же, по перше: газдове все маюць окремы привілегіі, а він - Михал Сандович, ест і чуе ся Лемком, а по друге же - од когоси треба зачати. За тоту выповід, за тоту апольогію своей лемківскости, отримал Михал великы брала. Треба бо додати же др Михал Сандович, выкладовця Варшавской Політехнікы, спілпроектант варшавского метра є варшавскій еліті добрі знаний.

А потім зачал ся концерт. Од парох років ближе шліджу діяльніст „Лемковины” і ей творця і шефа Ярослава Трохановского. І до осени мал ем кус мішаны оціны. Потверджали іх не все уданы і професіональні трактуваны през декотрых членів ансамблю выступы, хоцьбы на XVI Лемківскій Ватрі на Чужыні. Але уж выступ під конец серпня 96 рока в Горлицях - на початок організуваного през ансамбль Лемківского Літа - сьвідчыл же иде гу ліпшому і же „Лемковина”, дополнена новыма членами, як тіж зміцнена єдным „старым”, але яким, бо Петром Трохановскым, ест в формі і сьпіват же гей! Так тіж было в Варшаві. Публика нагороджувала долгыма оплесками так стары, як і новы сьпіванкы „Лемковины”, хоць сьмію припушчати, же для большости сідячых на сали вшыткы они были... новы і незнаны. Треба памятати, же Лемків на сали было барз мало (в Варшаві іх дуже

неє). Для тых остатніх, новом пісьном, зас для вшыткых вельком несподіванком была „Колысанка” - композиция господаря концерту, - Михала Сандовича. В цілым зас, думам же для снобуючой Варшавы выступ „Лемковины” был художным выда-риньом.

Спомнул ем же ансамбль зміцнил П.Трохановскій. І барз добрі, бо раз - же ест то соліста барз потрібний і сьпіват на высокым рівні (зобрал такой найвекшы оплескы за свої сольовы выступы), а по друге ест взором да нашлідуваня для молодых членів „Лемковины”. Думам же добрі бы ся стало, жебы тіж і інчы „стары” члены вернули до того заслуженого для нашой лемківской культуры ансамблю (хоць бы лем од часу до часу). Назвиск не буду вымінял, жебы никого не выржнати. Буде з того корист для „Лемковины” а і ей керівник Я.Трохановскій напевно тіж ся втшыт. А може і до Варшавы забере, бо уж го до ней враз з ансамблем зас запрашали.

Ци „Лемковина” підбила Варшаву? Напевно „на коліна ей не шмаріла”, але подабала ся і то барз.

По концерті організаторы скликалі, уж в дуже меньшым кругу, стрічу з творцями лемківской культуры. Михал Сандович представил зобраным поетесу Штефанію Трохановску, керівника ансамбла „Лемковина”, Ярослава Трохановского, поету Петра Мурянку, писменника Ярослава Зволінского і пишучого тотой слова. Вказало ся тіж же в Варшаві діе артыста фотографік Василь Барна. Жаль, же не доіхали інчы лемківскы творці, бо оферта лемківской культуры была бы ищы більша. А кед о тым бесіда - не мож тіж забывати о Ансамблю Пісні і Танця „Кичера”, котрий выступувал в Варшаві в 1994 році і зобрал барз добры оціны.

Андрій КОПЧА

PS

Жебы „Лемковині” „не перевернуло ся в голову”, мушу выповісти і свое прикре зданя. Отже не знам чого выступила она в концертній сали Академіі Музычній... без пробы. На сцені, де більшістю выступують професіоналісты, не было мікрофонів. І товды вказало ся же декотры солісты не барз знають сьпівати без зміцніня голосу. Шкода, бо могло быти ищы ліпше.

ДУМАЮТ УЖ О ВАТРИ

Хоць до літа ищы далеко, то однако в Товаришыню Лемків думают уж о XVII Лемківскій Ватрі на Чужыні. Доказом того было перше засіданя Організаційного Комітету XVII Ватры яке мало місце 1 лютого 1997 рока в приміщеню Головного Заряду Товаришыня Лемків в Лігниці.

Зобраня отворил і провадил - выбраний уж перше - Ведучий Організаційного Комітету а єдночасні заступник Ведучого ГЗ СЛ - Штефан Дичко.

На початку засіданя покликано 9 секцій та вызначено особы котры будут одповідати за выконаня наложених на них завдань і складати справозданя пред Комітетом. Сут то: М.Романяк, Я.Горошак, П.Стафніак, Ш.Косовскій, І.Косовскій, Б. Шнытко, П.Трохановскій, М.Падухович та В.Дзядик.

Дискутанты были згідны же тогорічна Ватра повинна быти в значний частині присвячена 50-літтю ганебной Акції „Вісла” і в звязку з тым треба бы ей было організувати през три дни, то ест од 1 до 3 серпня. З дискусіі видно было, же роботы ест барз дуже і з декотрыма справами треба ся понагляти, як на примір зо запрошынём заграничных ансамблів.

Члены Комітету своей бесідом переконалі вшыткых, же XVII Лемківска Ватра на Чужыні лежыт ім барз на серці. Наступне зобраня одбуде ся 1 марца 1997 р. на ватряним полі в Михалові.

Ваньо ДЗЯДИК

СПІЛЬНЫМА СИЛАМИ УПАМЯТНИТИ АКЦІЮ „ВІСЛА”

30 листопада в поміщенях „Руской Бурсы” в Горлицях одбыла ся стріча представників лемківских організацій: Объєднаня Лемків, Товаришыня Лемків, Товаришыня „Руска Бурса” і Товариштва на Річ Розвитку Музею Лемківской Культуры в Зындрановій посвячене спільній організації передпріятыя упамятняючых 50-літя нашого выселіня. На стрічу не пришли, хоць были запрошены, представники Ансамблю „Лемковина” (іх тлумачыт выступ в Варшаві), Ансамблю „Кичера” і Русинского Демократичного Кругу Лемків „Господар”. Віримо, же на наступну стрічу, вызначену на 15 лютого, являт ся вшыткы.

АндКоп

НАЙКРАШША ПАМ'ЯТКА СТАРОРУСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ОЖИЛА ПО ЛЕМКІВСЬКІ!

„Нес дуже в світовій середньовічній літературі творів, котрих великі артистичні вальори і неповторний поетичний чар були би рівні староруському *Слову о полку Ігорьовым*. Краса той воєнної оповісти не позволяєт ся одорвати од єї тексту юж по прочитанню першої сторони. (...)

Слово о полку Ігорьовым было написане зараз по тій неуданій виправі (Ігоря Святославича на Половці - Ред. „Б“) - деси межде 1185 а 1187 роком. Слово не оповідає докладні о виштыках подробицях виправы і поражкы Ігоря, як зробили то літописці. Неуданий похід становит лем для Автора поетичний темат на основі котрого старат ся высловити свої пекучы роздумы над дольом рідной землі, еказати незгоду руських князів, котра была головною причиною нещестя. З твору выплыват велике пресланя до Русичів, жебы еднали ся перед половецком навалом... (...)

В *Слові* Автор выкорыстал епастиві ешыткы знаны формы артистичного выразу, нп. епітеты - сталы в цілым творі, а знаны пізнійше в народній творчости, як „чорна земля“, „студена роса“, „чысте поле“, „сивий орел“, „чорний ворон“, „світле сонце“, „красна дівиця“, „синє море“. Найдеме там метафори, хоцбы: „Чорна земля під копытами кістми была засіяна, а кырвою поляна“, гіперболі - де повідат ся же Всеволод міг „Волгу веслами выплескати, а Дон шоломами выляти“. Немало тіж і символики... (...)

Слово о полку Ігорьовым то літерацка памятка на найвыжшым рівні. Нес сумніє, же писати єї міг лем поета, котрого Бог обдарил великим талантом. Як было його імено - не знаме і знати юж хыбаль не будеме. Тяжко тіж повісти де докладні было створене *Слово*. Фактом єст, же част вчених еказує на західно-руській языковий характер твору, декотры бесідуєт навет о якбы „лехіцкых впливах“. Быти може, же *Слово* выникло деси в Галицкій землі.

Тлумачыня гевсе оперте єст головні на тексті староруським, але помічны оказали ся тіж переклады: українській, російській, польській і словацкій... (...)

Мам певніст, же по прочитанню *Слова о полку Ігорьовым* одкрыєте крашшу сторону своей душы. Може навет в дакотрым з Вас зродит ся думка, жебы доконтати поетичного пересьлієву той памятки? Мал бым велику сатисфакцію кед бы гевсий переклад Вас до того заоохотил.”

Уж тых пару мысли взятых зо Вступного слова до лемківского перекладу *Слова о полку Ігорьовым* свідчыт о великым задумі і такой о великым сполніню **Миролава Воргача** - автора того великого і незмірні хосенного для нашой культуры труду. Та жебы не занимати назначеного місця для короткой презентації *Слова*, уж переходиме до него. Уж, - лем тілко додаме: віриме же друкуєчы жмені *Слова* в „Бесіді“, заховаме і так свівіст сенсації на нашым культуровым подвірці перед появльном ся полного тексту, лемківского книжкового выдана *Слова о полку Ігорьовым*.

Слово о полку Ігорьовым, Ігоря, сына Святослава, внука Олегового

Ци не добрі было бы нам, братя
зачати старыма словеса трудны повісти
о полку Ігорьовым,
Ігоря Святославича?

Зачнеме-же пісню тоту по правді часу нашого,
а не по замышліно Бояна.

Боян-же віщий,
коли хотіл пісню творити,
товды втікал ся думком по дереві,
сірым волком по землі,
сивым орлом під облаками.

Споминал він, речут, давных часів свары —
кед-то напушал десят соколів на стадо лебедів;
котрого же сокіл дожсене,
тот і першу пісню сьпіват
старому Ярославови;
храброму Мстиславови,
што зарізал Редедю перед полками

касожскыма його;

красному Романови Святославичови.

Боян- же, братя,
не десят соколів на стадо лебедів пушал,
лем свої віщы пальці на жывы струны клал, —
а они уж самы князям славу выгравали.

Зачнеме-же, братя, повіст сию
од старого Владиміря до днешнього Ігоря,
што загартувал розум силом своим
і серце свое мужеством поострил;
наполнивши ся бойового духа,
повьюл свої храбры полкы
на землю Половецку
за землю Руску.

О Бояне, старого часу соловію!
Як бы ты тоты полкы осьпівал,
скачучы, соловію, замыслом по дереві,
літаючы умом під облаками,
звиваючы славу давного і нового часу,
ідучы в шлід Трояна через поля на горы!
Сьпівати бы пісню Ігорьови,

того (Олега)внукови:

„Не буря соколы занесла через поля шыроковы —
галок то стада біжат ту Дону великому”.

А ци так бы засьпівати, віщий Бояне,
Велесів внуце:

„Кони речочут ся за Сулом —
дзвонит слава в Кыйові;
Трубы трублят в Новгороді —
стоят стягы в Путивлі”.

(...)

Товды вступил Ігор-князь в злате стремено
і в поле чысте поїхал.

Графіка - Анна Пашкевич-Воргач

Сонця темрява пун йому заступила;
ніч, бурьом йому загьрміла, птахы обудила;
свист звіряте близко встал:
Див кличе верхом дєрева —
каже послухати земли незнаємій:
Волзі, і Поморю, і Посулю,
і Сурожеу, і Корсуно,
і тобі тматорокацькій божку!
А Половці по небитых дорогах
побігли ту Дону великому;
кричат їх телігы о пілnochы,
як лебеді зострашєны.

Ігор ту Дону воів веде!

А біды його ужє жєдут птахы по дубах,
волкы грозу ворожат по парях,
орлы клекотом на кости звірів зовут,
лишки брєшут на червєны щыты.

О, Руска земле, ужє за горами єє!

Долго ніч меркне.
Звїзда-сьвіт пригасла.
Гмла поля вкрыла.
Щєбет соловячий вснул,
гряк вороній ся збудил
Русичы великы поля
червєныма щытами перегородили,
глядаючы собі чєсти,
а князьєвы славы.

З рана в пятницю
подоптали поганы полкы половецкы

і розсыпали ся стрїлами по поли,
погнали красны половецкы дївкы,
а з нима злато, і поволокы,
і дороги аксамити.
Накрытїями, і опанчями, і кожухами
почали мосты мостити
по болотах і багнистых місцях, —
і всякыма цїнностїями половецкыма.
Червєний знак, біла хоругов,
червєна чолка, срібна піка —
хороброму Святославичєви.
(...)

Другого дня вчас рано
кырвавы зорї сьвіт звітвуют,
чорны хмары з моря ідут,
хочут приккрыти штырі сонця,
а в них трєпочут снї блискавиці.
Гєв ся копїям приламати,
гєв ся шаблям пощырбити
о щоломы половецкы,
на ріці на Каялі,
при Донї великым!

О Руска земле, ужє за горами єє!
(...)

Так было в тоты бої і в тоты походы,
але такого бою — не чуто!
З рана до вечера,
з вечера до свитаня
летят стрїлы гартуваны,
гьрмят шаблі о шоломы,
трїщат копї харалужєны
в поли незнаємым,
сєред землі Половецкой.
Чорна земля під копытами
кістми была засїяна,
а кырвєю проляна:
жальєм прошло по Рускій землі!

Што то шумит,
што то дзвонит
з далека рано перед зорями?
Ігор полкы завертат:
жаль-жє йому милого брата Всеволода.
Били ся ден,
били ся другий;
третього дня ту полудню пали стягы Ігорьєвы.
Гєв ся братя розлучьши
на березі быстрой Каялы,
гєв кырвавого вина бракло;
гєв учту докїгчыли Русичы:
сватів напоїли
а сами полегли
за землю руску.
Никне трава з жалєлости,
а дєрево зо смутком ту землі ся хьлїт.
(...)

зо староруского перевьюл
Мирєслав ВОРГАЧ

Од біжучого номера впроваджуємо до „Бесіди” новий цикл. Будуть му ради передовиштыкым топы, котры од давна радили нам друкувати част „Бесіды” польськыма буквама. Ідеме їм на руку половичні, то значыт — будеме поміщати тексты в польськым языку, што не буде едночасні одступством од нашого канону — захованя кірилиці в лемківскых текстах.

*Новий цикл зачынаме од выїмків з повісти „Рансодія карпатска” Белі Іллеша (1895-1974), письменника званого мадярськым Горкым. Вродил ся він і молоды рокы провьял в Підкарпатській Русі і — хоц загальні ідеї його пережыли ся уж в великій мірі — для нас, особливі тото **выбране** з „Рансодіи карпатской”, тото о Русинах, остане цінным, незмірні интересуючым.*

Свою повіст скінчыл Бея Іллеш 30 вересня 1947 рока (!). В польськым выданю з 1953 р. рецензент (чытай - цензор!) Eustachy Kuroczko (!) писал: >>Falszywą nazwę „Rusin”, „rusiński” wprowadziła reakcyjna magnateria polska i węgierska<<. Правда - же интересуюча теория?! Зрештом... возме ся до чытання. На пару добрых уступів, в тым і в наступных номерах „Бесіды”. Ага! Події зачынают ся перед I світовом війном.

BÉLA ILLÉS

RAPSODIA KARPACKA

(fragments powieści - cz.I)

W Szolywie, dokądby nie pójść, po dziesięciu minutach zawsze dojdzie się do lasu. Cała wioska, składająca się z małych lepianek ze słomianymi i drewnianymi dachami, jest otoczona dookoła wysokimi górami. Na szczytach gór leży śnieg. Na stokach rozciągają się lasy, których obszar przecina biegnąca pomiędzy górami rzeka Latorica, spadająca w dół na stronę południową, do Cisy. Wśród lasów znajduje się tartak, jego dwa jasnoczerwone kominy sterczą wyżej niż pokryta blachą dzwonnica kalwińskiego kościoła.

Kiedy rankiem świeci słońce, śnieg jest różowawy, po południu - liliowy. A gdy słońce skryje się za obłoki, śnieg staje się szaroniebieski. Również i zielen drzew nie jest jednolita. Sosny w czerwcu są ciemnozielone, dęby jasnozielone, lipy żółtawozielone, a brzoza srebrzystozielona. Jeżeli wiatr dmie od północy, niesie ze sobą aromat sosen. Sosnowy zapach południowego wiatru miesza się z aromatem lip i akacji.

Gdy zastanawialiśmy się nad tym, dokąd iść - przyłączył się do nas jeszcze jeden chłopczyk; był to Mikoła, syn mamki Marusi i stangreta Pietruszewicza, który służył u pana. Mikoła przyniósł mi w podarunku jeża.

Mój mleczny brat Mikoła był wyższy ode mnie o głowę. Miał niebieskie oczy, jasne włosy i dużo piegów na twarzy. Spod mięsistych warg wyglądały duże, bardzo białe zęby.

Nie trudno było domyślić się, że noszący parciane portki bosa Mikoła i ubrany po miejsku Karol nie byli ze sobą w dobrych stosunkach. Kiedy syn mamki Marusi przyłączył się do nas, smagła jak u Cygana twarz Karola wykrzywiła się. Mikoła udał, że nie zauważył Karola, i uważając jedynie siebie za godnego tej funkcji, od razu wziął przewodnictwo

w swoje ręce. Idąc wyboistymi miejskimi ulicami opowiadał mi, w którym domu mieszkają Rusini, w którym Węgrzy, a w którym Żydzi. Wyliczył nazwy wszystkich gór i wskazał najgłębsze miejsce w Latoricy.

— Do kogo należy ta góra? — zapytałem wskazując na jeden ze szczytów.

— To hrabiowska — odpowiedział Mikoła.

— A ta z dwoma szczytami?

— Hrabiowska.

Na którą górę bym nie wskazał, odpowiedź była zawsze ta sama: hrabiowska. Aby usłyszeć coś innego, zapytałem o tartak.

— A fabryka czyja?

— Hrabiowska — objaśnił.

„Poczekaj no, Mikoła, tak łatwo mnie nie nabierzesz!” - pomyślałem i wskazując na mizerną chatę ze słomianym dachem, zapytałem:

— A ta czyja?

— Również hrabiowska.

— Co ty znów! Ten chlew?! — krzyknąłem.

— To nie chlew, lecz dom mieszkalny — cicho odpowiedział Mikoła. — W Szolywie wszystkie domy mieszkalne należą do hrabiego. Własne domy mają tylko trzech duchowni: rusiński, węgierski i żydowski oraz aptekarz i żydowski doktor.

— Kłamiesz, Mikoła!

Mikoła poczerwieniał i wzruszył ramionami.

— Czego was ucza — przyszedł w tejsz bereszaskiej szkole, jeśli ty nawet tego nie wiesz — przyszedł z pomocą Mikoł Karol. - W Szolywie wszystko jest własnością hrabiego. I nie tylko w Szolywie, ale również i w Harsflavic, Polanie i Wołowcu. Latorica też należy do hrabiego. I łowić ryby lub posiadać łódkę może ten, komu hrabia na to zezwoli.

— W Bereszasz — przyznałem — takiego bogatego człowieka nie ma. Nawet dyrektor banku, Bertalan Katzman, nie jest tak bogaty. A gdzie mieszka hrabia? Na pewno nie w takim małym domku.

Mikoła milczał. Karol roześmiał się głośno.

— Jakiś ty dureń! Hrabia mieszka w Wiedniu, na tej samej ulicy co król.

— Hrabia jest Węgrem — powiedział Mikoła.

— Nie Węgrem, tylko Austriakiem — poprawił Jerzy. - Nazywa się hrabia Erwin Schönborn-Buchheim.

Jerzy miał taką minę, jakby wszystko było mu dobrze znane, a nawet jakby hrabiego znał osobiście. Ponieważ Jerzy przyjechał do Szolywy o cztery dni wcześniej niż ja, na pewno słyszał już o szolywańskim hrabim mieszkającym w Wiedniu.

— Tak, ale... — zacząłem.

Nie wiedząc dokładnie, co mam powiedzieć, ciągnąłem dalej:

— Tak, ale dlaczego nie bawimy się?

— Słusznie, bawmy się!

I zaraz zaczęliśmy się bawić w chowanego nad brzegiem Latoricy. W zabawie bardzo przeszkadzał mi jeź, ofiarowany przez Mikołę. Jeżeli trzymałem go niedostatecznie mocno, wypadał na ziemię, jeżeli mocno ścisnąłem go pod pachą, kłuł mnie przez odzież.

— Chodźmy się kąpać — zaproponowałem. — Przypuszczam, że wolno?

— Wolno!

Szybko rozebraliśmy się. Koledzy moi nie umieli pływać, pluskali się więc w płytkiej wodzie przy brzeegu. Ja jeden popłynąłem na środek rzeki. Nie było to bardzo bezpieczne. Latorica, choć nieszeroka, była bardzo bystra, ponadto płynęły nią w kierunku tartaku ogromne belki. Należało bardzo uważać. Sądzę, że wystarczyłoby uderzenie takiej belki dwunasto- czy piętnastometrowej, ażeby na długo stracić ochotę do pływania. Wkrótce jednak pomyślałem, że najlepszym zabezpieczeniem przed bystro płynącymi belkami będzie sięść na jednej z nich. Wgramoliłem się więc na ogromną lipę i pojechałem na niej jak na koniu, spuściwszy nogi po obu stronach pnia.

Koledzy moi zabrawszy ze sobą wszystką naszą odzież szli brzegiem równoległe ze mną.

Wreszcie jazda okrakiem już mi się znudziła i chciałem zsunąć się z drzewa. Było to w pobliżu tartaku, plusk wody gubił się w łoskocie maszyn i zgrzycie ostrych zębów pil parowych. Zamierzałem zejść z mojego lipowego konia, ażeby popłynąć z powrotem do brzegu, ale okazało się to zupełnie niemożliwe. W tym miejscu belki płynęły tak gęsto, to zatrzymując się, to popychając jedna drugą, że gdybym tutaj skoczył do wody, niechybnie zostałbym silnie uderzony. Zmuszony byłem nawet nogi podnieść do góry, gdyż jakaś płynąca belka mogła uczynić ze mnie kalekę.

— Chłopcy! Chłopcy! — krzyczałem. — Nie mogę zleźć z drzewa!

Chłopcy śmiali się. Lecz później po krótkiej naradzie zrozumieli, że sytuacja moja wcale nie jest śmieszna, i zaczęli krzyżeć:

— Na pomoc! Ratujcie!

Jerzy i Karol stali na brzegu i wołali pomocy. Mikoła pobiegł do fabryki. Ciało moje i włosy od dawna już obeschły na słońcu. Gorzej było z tym, że woda zniknęła nie tylko z mojego ciała, ale jak gdyby i z samej Latoricy. Zator płynących belek pokrył prawie całą rzekę. Jakaś przeszkoda na przedzie zagradała im drogę. Belki zdawały się niecierpliwie oczekiwać chwili, by popłynąć dalej. Jedna z nich wtoczyła się na grzbiet drugiej; inna znów tak uderzyła w bok niespokojną sąsiadkę, że tamta daleko odskoczyła na stronę. Lipa, na której siedziałem wylękniony, zachowywała się spokojnie. Jej nie trzeba było się obawiać - niebezpieczne były tylko lekkie sosny.

Mikoła powrócił w towarzystwie człowieka ogromnego wzrostu, bosego, w parcianych portkach. Obydwaj byli zadyszani.

— Ażeby cię, ty parszywy mlókosie! — krzyczał z daleka sprowadzony przez Mikołę człowiek i groził lewą pięścią. W prawej ręce trzymał długi, cienki bosak z błyszczącym stalowym hakiem. Bosakiem zaczęł o jedną z płynących przy brzegu belek i, przeskakując z jednej belki na drugą, zbliżał się do mnie. Podczas tej przeprawy mocno zaciskał usta, ale gdy tylko dostał się na belkę, na której siedziałem wylękniony oczekując pomocy, zaraz zaczął krzyżeć:

— Żeby cię diabli wzięli, zanim się urodziłeś! Należałoby ci zęby wybić, parszywczelo!.. Czego się trzęsiesz? Właż

mi prędko na plecy i trzymaj mnie mocno za szyję. Jeżeli spadniesz, to cię zostawię. A jeżeli zbyt mocno ściśniesz za gardło, zginiemy obaj.

Na plecach olbrzymiego Rusina szczęśliwie dotarłem do brzegu.

Zbawca mój nie bardzo delikatnie zrzucił mnie na ziemię. Kilka minut leżałem z zamkniętymi oczami.

Karol głaskał moje włosy.

— Silnym człowiekiem jest mój ojciec, co? — dumnie zapytał Mikoła.

(...)

— A więc zabawmy się w rozbójników i żandarmów, to najlepsza ze wszystkich zabaw — powiedział Jerzy.

— Dobrze, Mikoła i ja będziemy rozbójnikami, a wy dwaj żandarmami — zaproponowałem.

— Dwóch rozbójników i dwóch żandarmów? Tak się nie godzi — powiedział Karol. — U nas w Szolywie przeciw jednemu opryszkowi występuje czterech, a co najmniej trzech żandarmów.

— To prawda — zgodził się Mikoła. — Zwłaszcza teraz, przed wyborami starosty, żandarmów jest bardzo wielu.

Słowo „wybory” zainteresowało mnie. Nie na próżno byłem synem głównego agitatora niepodległościowców.

— Czyżby w Szolywie miały być wybory? A to dobrze! A jakie są szanse? Kogo wybiorą: niepodległościowca czy kandydata rządowego?

Mikoła patrzył na mnie ze zdziwieniem. Chociaż po węgiersku mówił prawie tak dobrze, jak my, pytania mojego nie zrozumiał.

— Chcesz wiedzieć, czy wybierzemy na starostę Rusina, czy też Węgra? — odpowiedział pytaniem na pytanie.

— Geza o to nie pytał — odpowiedział za mnie Karol. — On dobrze wie, że starostą może być tylko Węgier. Tego tylko głupcy nie wiedzą.

Mikoła milczał.

Postanowiono, że sam Mikoła będzie rozbójnikiem, my zaś trzej żandarmami.

Zabawa trwała niedługo. Rozbójnika schwytałyśmy. Według beregszaskich zasad zabawa kończy się schwytaniem przestępcy. Lecz w Szolywie zasady gry były inne. Moi kuzyni rzucili się na schwytanego rozbójnika z pięściami. Czy Mikoła również jak i ja nie znalazł dalszego ciągu zabawy, czy też nie uznawał takich metod, dość że gdy Karol uderzył go kuliakiem w głowę, odpowiedział takim siarczystym policzkiem, że Karol zachwiał się na nogach. Wtedy Jerzy z tyłu rzucił się na Mikołę. Zaczęła się prawdziwa bijatyka. Dwóch przeciwko jednemu. Już zamierzałem pomóc biednemu rozbójnikowi, nie licząc się ze swoją funkcją żandarma, kiedy Karol krzyknął:

— Bij Rusina!

— Naprzód, Węgrzy, hura!

Teraz już trzech bitnych Węgrów biło Rusina.

Mikoła wrócił do domu z rozdartymi spodniami i rozkrwawionym nosem.

Szolyva, Beregszasz, Harsflava - малярскы одповідники назв місцевости: Свалява, Берегове, Нелипне.

ВЕСНА СЕРЕД ОСЕНИ АБО „СОН БІЛОГО ХОРВАТА”

Певно кус спізнены тоты мої увагы о осінніх подіях в нашій культурі, бо-ж ближе нам тепер гу ярі, як гу осени, а еднак хочу спомнути промінчык ясний з осіннього іщы часу, о котрым нияк скорше не мала ем коли написати. Промінчык тот розсвітлял в дощовы студены дни пару осінніх імпрез на Лемковині. Перший раз розгорил він на великих торжествах при посвячынко креницкой церкви. Для тых торжеств він ся зродил. Ім посвячений был його ідейний задум і цілісна композиция. Потім Креничане іщы раз мали можливість тшыты ся весняным промінчыком принесеным ім в дарі през іх діти, весном одроджыня і надії.

Мі пощестило ся стрітити тот ярній промінчык на Лемківській Поетичній Осени в Рускій Бурсі в Горлицях. Уж традиціом тых імпрез, в заложыню посвяченым поезиі, стало ся дополніня презентаціі поетичных творів выставами іных форм артыстичной творчости. Остатню Лемківську Осін збогатила, будучы рівночасно продолжынюм презентаціі творчости Петра Мурянки, інсценізация. Была то власні тотя весна серед осени, о котрий хочу написати хоц лем пару слів.

Дітячо - молодіжна театральна група з Крениці і Горлиц має на своїм конті уж гідні пьес і невеликих сценічных форм, якы творит, режисеруе, а часто і грае ріжны в них роли учитель, опікун і керівник группы, Петро Трохановскій. Торжества посвячынця церкви были нештоденном нагодом, яку хотіли прикрасити діти і їх учитель своїма выступлениями. Зато і мы, в Горлицях мали сме можливість оглядати на невеликій сцені в бурсі повторене през них видовиско, котре напевно в каждом выкликало глубоки рефлексії. „Сон Білого Хорвата” - так звала ся пьеса, котру з великим заангажуваньом і, найчастійше з гідным акторским талантом представили на сцені молодцы Лемчата. Не было то для них легке діло, бо в своїй уяві мусіли перенести ся в барз давны часы, коли то по карпатским краю вандрували выгнаны з Моравії ученикы Св.Мефодия, шырачы християнство в рідній славянскій формі. Напевно в серцях молодіцьких акторів глубоко записали ся діі нашого

народу на самым початку приняты през него християнства, так як то виділ і представил автор пьесы Петро Мурянка і як они самы мусіли представити публиці кус чудном, зархаізуваном лемківском бесідом. Же поняли, одчули і знали одтворити ідейний замір і атмосферу подій описаных през автора видно было на сцені.

В Акті I, якій переносит дію в 885 рік триє ученикы Мефодия вандруют по карпатских землях, де поганство міцно спілістніє іщы з тілко што лем защеппеным през них християнством. Видно го в забавах і піснях діти, котры славят Ладу, хоц Бога Єдиногo тіж уж знають. Меже дітми є малий Борко, головний герої, якій дожыє 110 років, жебы в III Акті (в році 989) дїждати великой радости приняты східного християнства през Київского князя Владимира. Радости, котру прежыват в кругу пра-правнуків маючых понести на своїх раменах в будучы вікы триумф Мефодийового завіту, гордіст і силу свого народу: „*Під покровом великой Святой Руси оборониме, заховаме завіт Учителіє наших... Выснит ся мі мій сон, сон Білого Хорвата. Одыйду в мирі, а вас - молодых, твердых, непобіджених зачнут сусідове наши звати людми русской віры... Ідте же, діти, в роки, во вікы ідте, з новым, гордым іменом Русиніє. Щеслива вам дорога...*”

Перстенёва композиция пьесы, котра зачынат ся і кінчыт тым самым хороводом діти з карпатского краю, вказує на циклічність, а радше тягліст жытыя, котре одраджат ся в генах штораза то новых поколінь. На сцені унаочнене тото было през Андрийка Трохановского, котрий в I акті грал малого Борка, а по 100 роках в III акті сценічной діі грал його пра-правнука Борыслава перенял на себе сивий няньо Андрийка. Так проходят поколіня, і несут на собі все тот сам завіт предків. Діти плясуют в сонци і сьпівають пісні, все тоты сам - радісны, полны весняных надій. Такы остали і до днешнього дня діти карпатской країны несучы горде імя Русиніє. Діти - гордіст і надія родичів. Діти - котрых треба виховувати на своїх

гідных наступців, жебы заховати тягліст поколінь і тягліст жытыя народу.

Дыдактычно-патріотычна вымова пьесы, істория свого народу, гордіст його імени - вшыткы тоты вартости впоєны будут в сердечка молодых акторів, котрым в жыттю може тіж выснит ся сон Білого Хорвата, як то хотіл бы певно автор, режисер, учитель і няньо тых діточок. Діточок, котры серед осени сут ярю. То уж в жыттю так є, же осін ся з весном переплітат і каждый жде своей весны, хоц бы уж осін была.

Олена ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Од автора „Сну Білого Хорвата”:

Прагну в друкуваным слові перечислити по імени і назвиску молодых акторів, вшанувати наймильшых учеників, о яких перед роками ани ся мі не снило. Сут то: Анна Блащак, Мирослав Блащак, Марта Грабан, Евеліна Грабан, Христина Галик, Анна Галчык, Павел Галчык, Даниіл Галчык, Ольга Грыч, Ярослав Грыч, Яков Дзюбина, Даміан Дзюбина, Павел Малецкій, Юлія Трохановска, Андрий Трохановскій, Даміан Трохановскій і Ігор Трохановскій (акомпаніамент). Дякую Вам.

О „СНІ БІЛОГО ХОРВАТА” ПИСАЛИ:

(...) Szesaścioro dzieci, a także autor, zagrali 28 ról. W niewielkim pomieszczeniu, w podziemiach cerkwi, przez prawie godzinę słuchaliśmy odtwarzanej historii z początków chrześcijaństwa w Karpatach. Dzieci (...) wystąpiły w strojach z epoki i wspaniale wczuły się w swoje role. // Petro sztukę wyreżyserował i skomponował muzykę do pieśni. Jego śpiew:

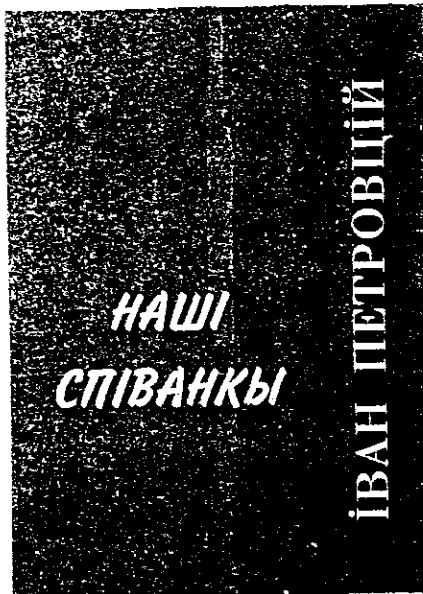
*Oj, Świrzawo, oj, Świrzawo,
Karpatowa wodo, - (...)*

jeszcze teraz dźwięczy mi w uszach.

(Michał Bołtryk, *Łemkowyna płakała*, „Przegląd Prawosławny” Nr 10/1996)

(...) Барз бы ем был рад, кебы споминаный Дитячий Театер міг выступити у нас, в Пряшові, і по наших селах і школах. Бо гра „Сон Болого Хорвата”, то є історія русиньского народа, котру бы мали нашы люде видіти і послухати. Дав бы Бог...

(Юрко Харитун, *Лемківска поетична осінь*, „Русин” Нр 5-6/96)

Іван Петровцій „НАШІ СПІВАНКИ”, русинська поезія, Видавництво Палащукіський Шор & Чікіська Файта, Осій - Берегово - Ужгород 1996, стор. 116

Автор назвав свої верши сьліванками, на одвороті наголовковий страны помістив припис: слова народны, музыка народна, виконує автор. Заправды поета стилізує свої верши під народну манєру, часто під мотыв коломыйкы, нпр.:

*Кажуть люде: вовк голонный
Мирнос звіря не їзисть.
Та русинів поїдає
Галицький націоналіст.*

Повім щиро - хоц чытал ем уж шувні - коли ходит о русиньску літературу, такой острой, міцной, такой одважної сатыры я іщы перед очами николи не мал. Не диво, же кед появила ся друком книжка Петровція, розшуміла, подекади розверещала ся преса не лем закарпатска - областна, але і загальнодержавна. Повіл бым інакше - особливі загальнодержавна. Книжка вколола найбарже кыївску верхушку, а то через найдолжший в збірці верш - „Президент на півставкы”. Друкувала го уж, як і цитувала цілий гравк коло него русиньска преса по сьвітї. „Бесіда” ся вагала, бо в нас кус скрутна ситуація. Та думам - были бы мы не в порядку в однесію до своїх чытачів, кед не поінформували бы сме о тій голосній події на русиньськом видавничым рынку. Автора страшно криміналом (наразі - о кілко знам - тіщыт ся іщы вільністю). За што

страшено - познайме, бодай фрагментарьчні, і мы:

*(...)
Хожу голый, хожу босый,
Голонный, нимытый...
Возьму голову у руки
Що міні робити?!*

*(...)
Голодранці и засранці
Вчорашным моментом,
Иннись усы - комерсанты,
Авать - прізіденты.*

*Комерсантом я ни буду -
Ни знаву личити.
А вкраинськым прізідентом
Чому бы ни быти?!..*

*Може то, що я - русин,
Стане на заводі,
И вкраинськым прізідентом
Ни озьмуць ня бляді?!*

Дале герой твору свою кандидатуру на президента операт на тым, же дотеперішні президенты або комуністы, або не знають по украиньскы „ни слова вповісти”. Ведений автором герой захоує ся спрытні, подібні як польска сатыра в своїх новорічных і інчых „шопках”. Не подає полных персоналій, зато нес основ поставити го перед трибуналом. Та вернийме до твору:

*Й рас украинце гоичать:
- Закарпаття з нами! -
Та най буде - мы согласны
Кировати вами...*

*На мой душу, каждый хахол
Чувствовати мусить -
Ош у нього прізідентом
С Путкарпатя русин.*

А кед уж з Підкарпатя Русин буде тым президентом, щиро деклярує ся же:

*Голых - вдію, босых - вбуву,
Бідных - нагодуву,
Щи й освіту ис културов
Вшитку риформуу.*

*По освіті: дам два значкы
С бадогы склепати
Такі: „Сись читати годен!”,
Й - „Сись годен писати!”.*

Потім рішылт релігійний „вопрос”, окріслит повинности комуністів і сконклюдує же:

*Щи: начальники, мініштры,
Злодії законні
Можуть мати дачі лише
В чернобыльській зоні.*

Пак займе ся проблемами сексуальных меншын. Выразит іх так жьтвово, што повторити того одважыли бы сме ся лем в ночы. Не забуде тіж поділити „флот” як і „имперію”, выдаст іщы „указы” і „приказы” і з деяком резигнаціям закінчыт.

*Кить украинце ни гонны
Бись сії забавкы,
Най робить в них прізідентом
Клінтон на півставкы.*

Не буду коментувал сатыры (сатыры - як сатыры). Жебым ся сам не стал офіром ей неписаных законів.

„ЛЕМКІВСЬКІЙ КАЛЕНДАР 1997”, Бібліотека Бесіды - 7, вид. Стоваришыня Лемків, Крениця - Лігніця 1996, стор. 136

Наступний річник нашого циклічного видання, на тот раз посьвячений 50-тій річниці нашого выгнання. Попри тым, окрем традиційного календарьового змісту, найдете в ним м.ін. такы дописы: *Слів пару о таємничий історії наших найдавнішых предків* - Ярослава Воргача, *Великій Славянин* (о А.Добрянським) Василя Сочкы-Боржавина, *Сто пятдесять років „Книжкыці чытальной”* - нашого першого букваря - П.Мурянкы, *Перший декан Лемковины* - Адама Барны, *Великій Русин Америки* - Славомира Молодчака, чудове оповідання Емілія Кубека *Кому што Бог обіцял*. В традиційній части „Дітям малым і велькым” штука Д. Папгаргая *Наталка - дівча котре любило коні*. Замавляйте - за дрібне 10 зл.! (м)

